

6. Рефлексии

Озаглавих последната част от настоящия доклад “Рефлексии”, а не “Заключение”, защото едно кратко теренно изследване в конкретен район представя само една малка част от пъзела на ромското всекидневие. Вътрешните различия – които се откриха, въпреки опита да се локализира проучването – и динамиката на ромското всекидневие ме задължават да оставя отворени както пътя към следващи теренни изследвания със сходна проблематика, така и пътя към трайна академична дискусия върху ромските културни образци. Въпреки това, могат да бъдат направени някои предварителни заключения и да се потърси някакъв теоретичен модел и обща рамка на ромската култура.

Анализирайки културата и социалния свят на шотландските цигани, Уили Рейд достига до заключението, че изследванията върху фолклора и културата на циганите допускат една съществена грешка – представяйки циганите като примитивни хора, застинали във времето, като архаично племе, което сякаш няма място в модерното общество (*Reid 1997*). Със съжаление трябва да призная, че изследванията на ромска тематика у нас през последните 15 години страдат от същата грешка. В етнографските и фолклористките разработки се прокрадва един особен вид академична носталгия по реконструкцията на традиционната ромска култура и фолклор – тема, която е актуална в началото на ХХ век, но е неадекватна днес в контекста на масовата култура, подменяща културните образци. Емоционалната обвързаност на изследователите с обекта довежда до редица спекулативни заключения и свръхинтерпретации. Обикновено се осъществява Пренасяне и възприемане на собствения мироглед като общ и истинен, в резултат от съпреживяването. Колегиалната етика, която искам да спазя, не ми позволява да назовавам конкретни имена, но съществуват изследвания, в които може да се прочете, че ромът “е най-моралният човек”, “ръцете ни не са окървавени, защото не сме воювали”. В други разработки се възхвалява “ромският културен модел”, състоящ се в “привързаност към семейството”, “доброномереност към културата на мпозипството”, “умереност”, “липсата на амбиции за власт” и се стига до откровения от типа: “когато произнеса думата ‘циганин’, лицето ми светва, погледът ми омеква”. Следвайки тази схема на работа, доброто намерение “обществеността да разбере истината...”, често се превръща в есенциалистки прочит на антични и средновековни документи, редица хипотетични приближения и тенденциозен пресмониторинг. Практиката в някои разработки – предназначени за ромската аудитория – да се заместват думите от всекидневната реч, имащи славянски, романски или турски произход с думи от хинди е добър интелектуален опит, но няма нищо общо с живия ромски език и ромското всекидневие. Подобни